

თემაურ არგოლიზვილი

იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემების ზოგადი ანალიზი

იძულებით გადაადგილებული პირების სამართლებრივი მდგომარეობა და სახელმწიფოს მიერ დევნილებთან მიმართებით გადადგმული ნაბიჯები ყოველთვის წარმოადგენდა და დღესაც წარმოადგენს საზოგადოების მადალი ინტერესის საგანს. წლების განმავლობაში დევნილობასთან დაკავშირებული საკითხების მომწესრიგებელი არაერთი ნორმატიული აქტის არსებობის მიუხედავად, კვლავაც სახეზეა ის ხარვეზები, რაც ხელს უშლის დევნილების პრობლემების გადაჭრის პროცესს. ეს ზოგჯერ არსებული კანონმდებლობის არასწორი ინტერპრეტაციით, ხოლო ზოგ შემთხვევაში არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზით ან ხელისუფლების წარმომადგენელთა დაუდევრობით არის განპირობებული. ვფიქრობთ, მსგავსი ხარვეზების თავიდან აცილება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მათ განაალიზებაზე, რაც მომავალში სწორი გადაწყვეტილებების მიღებას შეუწყობს ხელს.

საქართველოში დღეისათვის 90-იან წლებში განვითარებული მოვლენების შედეგად დევნილი დაახლოებით 247 000 პირი ცხოვრობს, ხოლო 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს პირველ ეტაპზე მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი დატოვა 130 000-მა პირმა, რომელთა დიდმა ნაწილმა მოგვიანებით შეძლო მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას დაბრუნება, ხოლო დაახლოებით 26 000-მდე პირი კვლავაც დევნილობაში იმყოფება.

იძულებით გადაადგილებულ პირთა სახელმწიფოს მხრიდან მხარდაჭერის სტრატეგია ორ მთავარ მიზანს დაეფუძნა:

- ◆ პირობების შექმნა დევნილთა ღირსეულად და უსაფრთხოდ დაბრუნებისათვის;

- ◆ დევნილი მოსახლეობისათვის ღირსეულად ცხოვრების პირობების მხარდაჭერა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი ჩაბმა.

დევნილთა მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების პროცესში გამოვლენილი პრობლემებიდან ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თემა

უკავშირდება დევნილის სტატუსის მინიჭებას. სუბიექტთა წრის მიხედვით, სტატუსის მინიჭების პრობლემა პირობითად შესაძლებელია რამდენიმე კატეგორიად დაიყოს:

- ◆ 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებმაც სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული საცხოვრებლის სანაცვლოდ საკომპენსაციო თანხა (10 000 აშშ დოლარი) აირჩიეს;

- ◆ 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად კონფლიქტის ზონის მიმდებარე სოფლებიდან იძულებით გადაადგილებული პირები;

- ◆ 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად იძულებით გადაადგილებულ პირებს სახელმწიფომ განსახლების სხვადასხვა ფორმა შესთავაზა:

- ◆ სახელმწიფოს მიერ ახლად რეაბილიტირებული, აშენებული ან შესყიდული საცხოვრებელი ფართი;

- ◆ სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული საცხოვრებელი ფართების სანაცვლო საკომპენსაციო თანხა (10 000 აშშ დოლ-არი).

2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად დევნილი მოსახლეობისათვის აშენდა 3963 კოტეჯი, შესყიდულ იქნა 453 სახლი და რეაბილიტაცია გაუკეთდა 1500 ბინას. ჯამში განხორციელდა 5753 ოჯახის (18 866 პირი) განსახლება. იმ პირებს, რომლებიც აღნიშნული ფორმით იქნენ განსახლებულნი, სამინისტრომ ძირითადად მიანიჭა დევნილის სტატუსი, ხოლო იძულებით გადაადგილებულ პირთა იმ ჯგუფს, რომლებმაც განსახლების ალტერნატიული საშუალება — 10 000 დოლარიანი კომპენსაციის მიღება აირჩიეს, დევნილის სტატუსის მინიჭების პრობლემა შეექმნათ. საკომპენსაციო თანხის მიღებამდე მათი დროებითი განსახლება განხორციელდა სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებულ სხვადასხვა შენობაში. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლების და ლტოლვილთა სამინისტრომ დევნილის სტატუსის მინიჭებაზე ზეპირი ფორმით უარი უთხრა იმ დრომდე, სანამ მათი საკომპენსაციო თანხით დაკმაყოფილება არ მოხდებოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ კანონში აღნიშნული საკითხი ნათლად არის მოწესრიგებული, სამინისტრომ სტატუსის მინიჭება საკომპენსაციო თანხით დაკმაყოფილებას დაუკავშირა, რითაც ხელოვნურად შეაფერხა სტატუსის მინიჭების პროცესი. საბოლოოდ, ამან დაამძიმა თვეების და წლების განმავლობაში საკომპენსაციო თანხის და დევნილის სტატუსის მოლოდინში მყოფი პირების სოციალური მდგომარეობა. აღნიშნულ პერიოდში მათთვის ხელმისაწვდომი არ იყო დევნილის ყოველთვიური შემწეობა, რადგან მისი გაცემა ხორციელდება მხოლოდ იმ პირებზე, რომლებსაც დევნილის სტატუსი აქვთ მინიჭებული. დევნილის სტატუსის მინიჭების პრობლემა კვლავაც აქტუალურია. დღეისათვის 2008 წლის ომის შედეგად იძულებით გადაადგილებულ დაახლოებით 4 500-ზე მეტი პირი ისევ დევნილის სტა-

ტუსის მინიჭების მოლოდინშია.

2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის დატოვება მოუწიათ არა მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც დღეისათვის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ცხოვრობდნენ, არამედ კონფლიქტის ზონის მიმდებარე სოფლების მაცხოვრებლებსაც (მაგალითად, ზარდიაანთკარის, გუგუტიანთკარის, ზემო ნიქოზის, ქვეშის, ხურვალეთის და სხვა სოფლების მოსახლეობას). კონფლიქტის დროს აღნიშნული ტერიტორიებიდან წამოსული მოსახლეობა დღემდე ვერ უბრუნდება მუდმივ საცხოვრებელს და მათი დიდი ნაწილი შიდა ქართლში არსებულ სხვადასხვა ბაგაბაღში ცხოვრობს. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მათთვის დევნილის სტატუსის მინიჭებასთან დაკავშირებით სახელმწიფოს დღემდე არ აქვს ჩამოყალიბებული კონკრეტული პოზიცია. დღეის მდგომარეობით, სახელმწიფო ვერ იძლევა მტკიცე გარანტიას, რომ მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას დაბრუნების შემთხვევაში, კონფლიქტის ზონის მიმდებარე სოფლებიდან იძულებით გადაადგილებული პირების სიცოცხლე, უსაფრთხოება, თავისუფლება და ჯანმრთელობა დაცული იქნება, ამიტომ, სწორედ დევნილის სტატუსის მინიჭება შეიძლება გახდეს იძულებითი დაბრუნებისაგან დაცვის ერთ-ერთი საშუალება.

ჩვენი აზრით, ზემოთაღწერილი პრობლემის მოსაგვარებლად აუცილებელია, რომ ყველა იმ პირს, რომლებიც კონფლიქტის ზონის მიმდებარე სოფლებიდან იძულებით გადაადგილდნენ სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან თავისუფლებისათვის საფრთხის შემცველი პირობების არსებობის გამო და ვერ ბრუნდებიან მუდმივ საცხოვრებელ ადგილას, უნდა მიენიჭოს დევნილის სტატუსი.

ხელისუფლების მხრიდან სერიოზული პრობლემა შექმნილი ისეთ საკითხთან დაკავშირებით, როგორცაა კომპენსაციების გაცემა და ოჯახების ხელოვნურად გაერთიანება. საკომპენსაციო თანხის გაცემის საკითხს არეგულირებს საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებული განკარგულებები, რომელთა თანახმად, საკომპენსაციო თანხის მიღების უფლება აქვთ 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად უსახლკაროდ დარჩენილ იმ ოჯახებს, რომლებმაც უარი თქვეს სახელმწიფოს მიერ შესყიდული, რეაბილიტირებული ან ახლად აშენებული საცხოვრებელი ფართების მიღებაზე. საყურადღებოა, რომ არაერთ ოჯახს, რომელსაც კანონმდებლობა კომპენსაციით დაკმაყოფილების უფლებას აძლევს, საკომპენსაციო თანხები დღემდე არ მიუღია. ამიტომ ზემოხსენებული რეგულაციების მიუხედავად, კომპენსაციის გაცემის პროცესი დასრულებულად არ შეიძლება ჩაითვალოს. საკომპენსაციო თანხების გაცემის პროცესში გამოვლენილ იქნა შემდეგი პრობლემები:

- ◆ საკითხის მომწესრიგებელი განკარგულებების ბუნდოვანი შინაარსი

(არ არის განმარტებული ოჯახის ცნება, რაც ხშირად ოჯახის ხელოვნური გაერთიანების საფუძველი ხდება. არ არის მკვეთრად გაწერილი პროცედურები, რომლის დაცვითაც უნდა მოხდეს საკომპენსაციო თანხების გაცემა);

◆ ე.წ. საკომლო წიგნების არარსებობა (ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის გამგეობების განმარტებით, ომის დროს განადგურდა საკომლო წიგნები), რაც ართულებს ოჯახის შესახებ მონაცემების დადგენას;

◆ ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის გამგეობების მიერ გაცემული ცნობების არასანდოობა (ხშირად მათ მიერ გაცემული ცნობები არ შეესაბამება რეალობას და მათ მიერვე გაცემულ სხვა ცნობებს ეწინააღმდეგება).

აღნიშნული მიზეზების გამო, სამინისტრომ, არაერთ შემთხვევაში, წლების წინ ცალკე კომლექსად (ოჯახებად) რეგისტრირებულ და-ძმებს, მშობლებსა და შვილებს ერთ ოჯახად გაერთიანება და ერთი საკომპენსაციო თანხის აღება შესთავაზა. დევნილთა მხოლოდ ძალიან მცირე ნაწილი დათანხმდა სამინისტროს შეთავაზებას, ხოლო იმ ოჯახებს, რომლებმაც ხელოვნურად გაერთიანებაზე უარი განაცხადეს, საკომპენსაციო თანხა დღემდე არ მიუღიათ. ოჯახების ხელოვნური გაერთიანების შემთხვევა მოხდა ქალაქ თბილისში სასტუმრო “აფხაზეთიდან” 2011 წლის აგვისტოში დევნილთა ძალისმიერი გამოსახლების დროსაც. ამ პროცესში სასტუმროდან გამოყრილი პრაქტიკულად ყველა ოჯახი დაზარალდა.

არის შემთხვევები, როდესაც სამინისტრომ კონკრეტულ ოჯახებს გადაურიცხა კუთვნილი საკომპენსაციო თანხები, თუმცა, მოგვიანებით, ყოველგვარი ახსნა-განმარტების გარეშე, გადარიცხული თანხები უკან დაიბრუნა.

ჩვენი აზრით, პრობლემის გადასაჭრელად აუცილებელია, რომ ყველა იმ ოჯახს, რომელიც 2008 წლის აგვისტოს ომამდე ან სასტუმროებიდან გამოსახლების მომენტში ცალკე ოჯახად (კომლად) ცხოვრობდა და უარი თქვეს სახელმწიფოს მიერ შესყიდული, რეაბილიტირებული ან ახლად აშენებული საცხოვრებელი ფართების მიღებაზე, უნდა მიეცეს საკომპენსაციო თანხა, ხოლო ვისაც იძულებით ააღებინეს, საჭიროა ჩატარდეს ძიება და ყველა დევნილს ადეკვატური კომპენსაცია მიეცეს.

ზემოთ უკვე მოვიყვანეთ შემთხვევა, რომელიც სასტუმრო “აფხაზეთს” უკავშირდებოდა. ახლა შეგვიძლია განვაგრძოთ აღნიშნული საკითხი.

ბოლო წლებში განსაკუთრებით გააქტიურდა დევნილთა ძალისმიერი გამოსახლების პროცესი. გამოსახლება განხორციელდა როგორც ე.წ. დროებითი თავშესაფრებიდან, ასევე, კომპაქტური განსახლების ობიექტიდან. „იძულებით გადაადგილებულ პირთა — დევნილთა შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, შესაბამის ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის აღდგენამდე დევნილთა კომპაქტური განსახლების ობი-

ექტებიდან არ ხდება დევნილების გამოსახლება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც:

- ◆ დევნილებთან იდება წერილობითი შეთანხმება;
- ◆ გამოიყოფა შესაბამისი საცხოვრებელი ფართობი, რომლითაც არ გაუარესდება დევნილის საყოფაცხოვრებო პირობები;
- ◆ ხდება სტიქიური ან სხვა მოვლენები, რაც ითვალისწინებს განსაზღვრულ კომპენსაციებს და საერთო წესით რეგულირდება;
- ◆ დევნილს ფართობი დაკავებული აქვს თვითნებურად, კანონის დარღვევით.

გამოსახლების კანონიერების შესაფასებლად, აუცილებელია იმის განსაზღვრა, კომპაქტური განსახლების ობიექტიდან გამოსახლებულ დევნილებს გადაეცათ თუ არა შესაბამისი საცხოვრებელი ფართი, რომლითაც არ გაუარესდა მათი საყოფაცხოვრებო პირობები. ვინაიდან კანონი არ აკონკრეტებს, რა შეიძლება ჩაითვალოს პირობების გაუარესებად, ეს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ინდივიდუალურ შესწავლას და შეფასებას მოითხოვს. თუმცა, საცხოვრებლის ადეკვატურობის შეფასებისას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელზეც ყურადღება უნდა გამახვილდეს, არის „დევნილთა ხანგრძლივადიანი თავშესაფრით უზრუნველყოფის მიზნით კოლექტიური ცენტრების რეაბილიტაციის, რეკონსტრუქციისა და მშენებლობის სტანდარტები.“ ეს დოკუმენტი შეიმუშავა იძულებით გადაადგილებულ პირთა — დევნილთა მიმართ 2009-2012 წლებში სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის სამეთვალყურეო საბჭომ, ხოლო შემდგომ იგი განხილული და მოწონებული იქნა საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 30 ოქტომბრის №35 სხდომაზე.

2008 წლის აგვისტოს ომის შემდგომ, დევნილთა ახალი ნაკადის თავშესაფრით უზრუნველყოფის მიზნით, თბილისსა და რეგიონებში სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ შენობებში განხორციელდა იძულებით გადაადგილებული პირების შესახლება. მოგვიანებით, დევნილთა იმ ნაწილმა, რომლებმაც სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებულ ახლად რეაბილიტირებულ, აშენებულ ან შესყიდულ საცხოვრებელში განსახლების წინადადება მიიღო, დატოვა დროებით გამოყოფილი ფართი და გადავიდა სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებულ საცხოვრებელში (კოტეჯები, კორპუსის ტიპის საცხოვრებლები). ხოლო დევნილთა ის ჯგუფი, რომელთაც სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული საცხოვრებლის სანაცვლო კომპენსაციის მიღება ირჩიეს, კვლავაც აგრძელებდნენ აღნიშნულ შენობებში ცხოვრებას საკომპენსაციო თანხების მიღებამდე. საბოლოოდ, ე.წ. დროებით თავშესაფრებში მცხოვრები იძულებით გადაადგილებული პირები პირობითად შესაძლებელია რამდენიმე ჯგუფად დაყოფილი:

- ◆ 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად იძულებით გადაადგილებული

პირები (ე.წ. „ახალი დევნილები“), რომლებმაც უარი განაცხადეს ახლად აშენებულ, რეაბილიტირებულსა და შექმნილ ფართებში გადასვლაზე და ელოდნენ საკომპენსაციო თანხის (10 000 აშშ დოლარი) მიღებას;

◆ 1989-1993 წლებში იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც დარეგისტრირებულნი იყვნენ ე.წ. კერძო სექტორში (სხვადასხვა ქალაქსა და რაიონში) და წლების განმავლობაში ცხოვრობდნენ ნათესაებთან ან ქირით;

◆ 1989-1993 წლებში იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც რეგისტრირებულნი იყვნენ სხვადასხვა კოლექტიურ ცენტრში;

◆ 1989-1993 წლებში იძულებით გადაადგილებული პირები, რომლებიც სამოქმედო გეგმის ამოქმედებამდე დაკმაყოფილდნენ (ინვესტორების მიერ) კომპენსაციით, თუმცა, მიღებული თანხის სიმცირის ან სხვა მიზეზით ვერ შეძლეს საცხოვრებელი ფართების შექმნა.

ყველა ზემოთ დასახელებული კატეგორიის დევნილების გამოსახლების პროცესი ქ. თბილისში 2010 წლის ივლისიდან დაიწყო და 2011 წლის ბოლომდე გაგრძელდა. მიუხედავად იმისა, რომ გამოსახლების პირველი (2010 წლის ივლისი-აგვისტო) და მეორე ტალღა (2010 წლის ნოემბერი — 2011 წლის სექტემბერი) განსხვავებული ფორმით წარიმართა, დაფიქსირდა იძულებით გადაადგილებული პირების უფლებების დარღვევის ფაქტები, რასაც ადგილი ჰქონდა ორივე შემთხვევაში. უშუალოდ გამოსახლების პროცესის განხილვამდე, მნიშვნელოვანია იმ შენობების სტატუსის შეფასება, საიდანაც გამოსახლება განხორციელდა.

გამოსახლების დროს დაფიქსირებული მთავარი პრობლემები გამოსახლებული დევნილების ძირითადი ნაწილის თავშესაფრის გარეშე დარჩენას, საკომპენსაციო თანხების გაუცემლობას, გამოსახლებულ დევნილთა ნაწილისათვის რეგიონებში შეთავაზებულ საცხოვრებელ ადგილებში არასათანადო პირობების არსებობას უკავშირდება. მაგალითად, ერთ-ერთი ადგილი, სადაც საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს, განსახლების და ლტოლვილთა სამინისტრომ გამოსახლებულ დევნილებს საცხოვრებელი ფართები შესთავაზა, იყო წალენჯიხის რაიონის სოფელი ფოცხოეწერი. აღნიშნული შეთავაზება ბევრი დევნილისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა. დევნილთა დიდი უმრავლესობა არ დათანხმდა შეთავაზებულ წინადადებას ფოცხოეწერში გადასვლასთან დაკავშირებით. ფოცხოეწერში ჩასახლებული დევნილები აღნიშნავენ, რომ ჩასახლების შემდგომ არაერთმა ოჯახმა ფაქტობრივად დატოვა ფოცხოეწერი და საცხოვრებლად კვლავ თბილისში დაბრუნდა. მათივე თქმით, ამის გამომწვევი ძირითადი მიზეზი მძიმე სოციალური და ეკონომიკური ფონი გახდა. ადგილზე არ არსებობს დასაქმების შესაძლებლობა, ასევე, განსახლებული დევნილებისათვის არ არის ხელმისაწვდომი მი-

წის ნაკვეთები. პრობლემებია სამედიცინო მომსახურების და განათლების კუთხითაც. როგორც დევნილები აღნიშნავენ, ფოცხოეწერში არსებული სკოლა არ არის სრულად რეაბილიტირებული. ამიტომ ბავშვები იძულებულნი არიან, განათლება სხვა სოფლების საჯარო სკოლებში მიიღონ, რომელიც 5 კმ-ზე მეტი მანძილით არის დაშორებული მათ საცხოვრებელთან. რაც შეეხება სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობას, ადგილზე არსებული ამბულატორია, სათანადო აღჭურვის და პირველადი სამედიცინო მომსახურებისათვის საჭირო საშუალებების არარსებობის გამო, ვერ ახდენს იქ მცხოვრებთა სამედიცინო მომსახურების უზრუნველყოფას. რაც შეეხება უშუალოდ საცხოვრებელ შენობას, დროთა განმავლობაში გამოვლინდა არაერთი ხარვეზი, რაც, სავარაუდოდ, მისი არასრულყოფილი რეაბილიტაციით არის გამოწვეული.

პრობლემის მოსაგვარებლად აუცილებელია:

- ◆ დევნილების გამოსახლება არ უნდა განხორციელდეს იმ დრომდე, სანამ არ მოხდება მათი უზრუნველყოფა სათანადო საცხოვრებლით. საცხოვრებლის შეთავაზება უნდა მოხდეს რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით; კომპენსაცია უნდა იყოს ადეკვატური;

- ◆ შეთავაზებული საცხოვრებელი ფართები უნდა შეესაბამებოდეს სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ მიღებულ „დევნილთა ხანგრძლივადიანი თავშესაფრით უზრუნველყოფის მიზნით კოლექტიური ცენტრების რეაბილიტაციის, რეკონსტრუქციისა და მშენებლობის სტანდარტებს“, და, რაც მთავარია, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს თავად დევნილთა ინტერესები.

დევნილებისათვის კვლავ გადაუჭრელ პრობლემად რჩება სახელმწიფოს მხრიდან ფინანსური (სოციალური) დახმარება. იმ დროს, როდესაც ქვეყანაში მინიმალური სამომხმარებლო კალათა 150 ლარს შეადგენს, დევნილობის დახმარება სულ რაღაც 28 ლარია. სხვათა შორის, არაერთი ადამიანი, მხოლოდ ამ შემწეობის იმედადაა დარჩენილი. ეს პრაქტიკულად დევნილების შიმშილობისათვის გაწირვის ტოლფასია. ურთულესი მდგომარეობაა ჯანდაცვის მხრივაც. სახელმწიფო დაზღვევას მხოლოდ ერთეულ ოჯახებს აძლევს. ფაქტია, რომ დევნილთა უმრავლესობას ესაჭიროება სახელმწიფო მხარდაჭერა ამ მიმართულებით, თუმცა ეს საოცნებოდ იქცა. სოციალურ პრობლემებს უნდა დაუმატოთ ქვეყანაში არაადეკვატურად გაზრდილი კომუნალური და სწავლის გადასახადები. „ვარდების რევოლუციამდელი“ პერიოდისაგან განსხვავებით, დევნილებს არც აქ აქვთ შეღავათი მცირე და უმნიშვნელო გამონაკლისების გარდა.

პრობლემის მოსაგვარებლად მიზანშეწონილად მიგვაჩნია შეიქმნას დევნილთა სტატუსზე მიმავრებული ერთიანი სახელმწიფო სოციალური მხარდაჭერის პაკეტი, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება ყველა შესაძლო და აუცილებელი შეაღავათი, რომელიც დევნილთა ყოფას შეამსუბ-

უქებს და მათი სტატუსი მხოლოდ ერთი ფარატინა სარეგისტრაციო ქალაქი არ იქნება.

ძალზე მნიშვნელოვანია, მეტი ყურადღების მიქცევა იძულებით გადაადგილებული პირებისათვის საჭირო საარსებო წყაროებისა და სამუშაო ადგილების შესაქმნელად მათი განთავსების ან დაბრუნების ადგილებზე. ამის გარეშე დევნილთა დიდი უმრავლესობისათვის სახელმწიფოს მიერ მიცემული შემწეობები კვლავ შემოსავლის ძირითადი წყარო იქნება.

საჭიროა ყურადღება გავამახვილოთ დევნილთა მშობლიურ საცხოვრებლებში დაბრუნების პროცესზე. იძულებით გადაადგილებული პირები დაბრუნდნენ აფხაზეთში, ცხინვალის რეგიონსა და საქართველოს არასადავო ტერიტორიებზე. ცხინვალის რეგიონში დაბრუნებულ დევნილთა შესახებ ცოტა რამ არის ცნობილი, რადგან 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ ჰუმანიტარულ ორგანიზაციებს ამ ტერიტორიაზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა აქვთ. აფხაზეთში და საქართველოს არასადავო ტერიტორიებზე ცხინვალის რეგიონის ადმინისტრაციული საზღვრის გასწვრივ დაბრუნებული დევნილები მრავალ დაბრკოლებას ხვდებიან: კვლავ არ არის უზრუნველყოფილი მათი უსაფრთხოება; საცხოვრებელი არ არის ადეკვატური; რთულია სამუშაოს შოვნა, არ აქვთ სათანადო ხელმისაწვდომობა საარსებო წყაროებს; განათლების პროცესი ძალიან ცუდადაა ორგანიზებული. იძულებით გადაადგილებულ პირთა მცირე რაოდენობა კვლავ აგრძელებს დაბრუნებას.

დაბოლოს. დასაქმება. დევნილთა დასაქმების შესახებ ინფორმაცია მწირია. 2009 წლისთვის საგანგებოდ აშენებულ დასახლებებში დაბინავებულ დევნილთა დიდი უმრავლესობა უმუშევარი იყო და დიდი ჯაფის გაწევა უზღებოდათ იმისათვის, რომ საარსებო საშუალება მიეღოთ თავიანთი მიწის ნაკვეთებიდან. დასახლებები ძირითადად მოშორებითაა განლაგებული და იქ რაიმე სახის საარსებო წყაროების შექმნის შესაძლებლობები არ არსებობს. ხელმისაწვდომობა აქვთ მხოლოდ ოჯახის გამოკვებისთვის საკმარისი სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებაზე. ომამდე დევნილთა უმეტესობა გლეხობა იყო. მიუხედავად იმისა, რომ მათთვის გადაცემული მიწის ნაკვეთი ზოგიერთ მათგანს ოჯახის გამოკვების საშუალებას აძლევდა, ეს ნაკვეთები როგორც წესი, არც დიდი იყო და არც საკმარისად ნაყოფიერი იმისათვის, რომ მისგან მათ რაიმე შემოსავალი მიეღოთ. აქედან გამომდინარე, ახალ დასახლებებში განთავსებულ დევნილ ოჯახთა უმეტესობისათვის სახელმწიფოსგან მიღებული შემწეობა შემოსავლის ერთადერთი წყაროა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ დღემდე არაერთი პრობლემა რჩება მოსაგვარებელი, რაც დიდ ძალისხმევასა და აქტიურ მუშაობას მოითხოვს. ცხადია, დევნილთა რაოდენ-

ნობა პრობლემათა სწრაფი გადაჭრის შესაძლებლობას არ იძლევა, მაგრამ სწორად გაწერილი და კარგად გააზრებული პოლიტიკის საფუძველზე შესაძლებელია პრობლემების გადაწყვეტა წარმატებით განხორციელდეს. ამისათვის კი უმნიშვნელოვანესია ხელისუფლების მხრიდან პრობლემების ადეკვატური შეფასება და დევნილთა უფლებების მაქსიმალური გათვალისწინება.

შენიშვნა. მასალის დამუშავებისას გამოყენებულ იქნა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს, საქართველოს სახალხო დამცველის, ნორვეგიის ლტოლვილთა საბჭოსა და ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის კვლევები.

